

Dzejoļa formas izpratne

1. uzdevums.

Lasi Ulda Ausekļa dzejoļus un iepazīsties ar dzejas teorijas kartītēm! (*Pirms veic uzdevumu, kartītes izgriez, lai vieglāk pētīt un savietot!*)

1. tabula. Dzejas piemēri un dzejas formas raksturojums

kāds ar zaļām pēdām gājis zāli zaļāk zaļinājis bet kad birzī bērzos ticis straujāk lapas dzīt tiem licis puķu dārzā gudri stājis zilsniedzītes spirdzinājis suņukam kas mājup skrējis kuplās ausis rumulējis kāds ar zaļām pēdām gājis pasauli šo zaļinājis dzīvībiņas dzīvinājis modinājis mudinājis	arī laukos tango labi pazīst tauriņpāri lidodami dejo grūstās dunduri un knišļi mazi arī laukos tango labi pazīst patīk putnu tautai ritmi asi patīk vējiem pamesti kad klejo arī laukos tango labi pazīst prieks un skumjas vienā pārī dejo	jau kuro dienu kurmītis rok alu jau kuro dienu tikai vienu grib lai kurmīte var tikt uz viņu malu lai abiem ātrāk dancī kājas zib lai abiem ķepās kopīgs mīļums krājas pat dusmu mirkļos kaut kur neizčib un lai tiem abiem ala labas mājas
---	---	--

mazs pelēns apjucis pa alu skraida visapkārt tumsa tumsā kaut kas skrapst viss neaptverams liels viss viņu baida ka tik tur nedzīvo kāds negants caps? trīs soļus paskrien pelēns stāj un gaida nē nav nekā viņš droši tālāk skrien un paliek malā bailes vienas vien	par lielu jūra nevar sadalīt un kaijas ķērc un ķildojas bez mitas bez mitas daļa šodien dalīs rīt un tā vien šķiet nav viņām domas citas un kaijēni tāpat kā tēvs un māte grib dalīt to un spārns pret spārnu sitas nav arī viņiem citādāka prāta bet jūru nevar sadalīt neviens tik nedalāmi skaisti viļņi skrien	rīts saulains kāds uz divriteņa sēž un pedāļus ar ķepām naski min no jauna pasauli viņš katrreiz svin ceļš kad ir labs un zvaniņš labi dzinn ir tikko mince mīļi zvanījusi sauc neaizmirst un braukt uz Rīgas pusi fakts sen nav būs nav arī Parīzē sen būs redz to viņš sapņos pārāk bieži redz aizvien kā paša elpu blakus jūt ne tālums viņas jumtus neaizsniedz cer minci pierunāt braukt vēlreiz tur ir laiks sen acis dzīvo tikai tur sauc ceļš un kāds uz divriteņa sēž
--	---	--

SONETS (saīsinātais sonets; Raiņa strofa) – latv. dzejai specifiska stingrā strofiskā forma, ko izveidojis Rainis. Tai ir trīs varianti, biežāk, deviņrinde, kas sastāv no četrpēdru, trīspēdru un divpēdru panta (4 + 3 + 2). Rainis izstrādājis virkni atskaņu veidu (biežākie deviņrindē ir: ABAB CBC DD; ABBA CDC DD); pantmērs – piecpēdru jamps. <i>Satura ziņā pirmās četras rindas apraksta pašu gleznu, otras rāda dramatisku darbību un divas pēdējās – darbības sekas.</i>	SEPTIMA – septiņpēdru strofa, kurā rindas parasti savstarpēji atskanotas, bet atskaņu kompozīcija nav stingri noteikta. Latviešu dzejā visbiežāk: ABBAABA; AABCBCB; ABABCCB, bet var būt arī bez atskaņām. Pantmērs nav noteikts.	DIVRINDE – dzejolis, kura strofiskā forma veidota no divpēdru pantiem. Distihs jeb divrinde var būt sacerēti jebkurā pantmērā. Pārsvarā distihi sacerēti garos pantmēros (sešpēdru vai astoņpēdru trohajos vai jambos).
TERCĪNA – trīspēdru, kas savstarpēji saistītas ar atskaņām (ABA BCB CDC DED utt.), kur pēdējās trīspēdru vidējai rindai jābūt atskaņotai ar vēl vienu – noslēdzošo rindu (t. s. kodu). Pantmērs – visbiežāk piecpēdru jamps.	TRIOLETA – stingrā strofiskā forma, kas aptver 8 rindas. Pirmo rindu atkārto ceturtā un septītā, otro rindu – astotā. Atskaņu kārtība parasti ir šāda: ABAAABAB	AKROSTIHS – dzejolis, kurš paredzēts vizuālai uztverei un kura rindu sākumburti veido kādu vārdu vai frāzi.

2. uzdevums.

Strādājiat pāri vai grupā! Pētiet dzejoļu uzbūvi un teorētiskās kartītes, sakārtojiet materiālu pa pāriem (*dzejolis un atbilstošais uzbūves raksturojums*)!

- Saskaiti, cik rindas (vārsmas) veido dzejoļa pantu (strofu).
- Nosaki atskaņas (uzraksti atskaņu shēmu ar burtiem).
- Nosaki ritmu (vai zilbju skaitu rindā).

3. uzdevums.

Atrodiet un uzrakstiet katram dzejolim nosaukumu, kuru licis dzejnieks, ņemot vērā dzejoļa uzbūvi un saturu!

U. Ausekļa dzejoļu nosaukumi:

jūras sonets; kāds ar zaļām pēdām; sauc ceļš; septima par pelēnu; tango trioleta; tercīna par kurmīti.

4. uzdevums.

Pārrunājiat, kāda ir formas un satura saistība (kā dzejoļa forma ietekmē tā saturu)! Cik lielā mērā, jūsuprāt, forma ietekmē dzejoļa māksliniecisko vērtību? Salīdziniet savas grupas atbildes ar citām grupām!

5. uzdevums.

Eksperimentē, pētot modernās tehnoloģijas, radot savu dzejoli atbilstoši izlozētajai formai, iesaistot tēlus vai idejas!

Savu dzejoli vizualizē, izmantojot modernās tehnoloģijas!